

Ο καναπές στο χρώμα  
της φωτιάς

LOUIS-CHARLES FOUGERET DE MONBRON  
*Ο καναπές στο χρώμα της φωτιάς*  
*Le canapé couleur de feu*

© για την ελληνική έκδοση, 2019, Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ  
Σχεδιασμός, σελιδοποίηση: Βίβικα Γιούρη

Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ  
Ξενοκράτους 48, 106 76 Αθήνα,  
τηλ. 210 7231271, fax 210 7254629  
www.potamos.com.gr, info@potamos.com.gr

ISBN 978-960-545-131-8

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με το ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπιές, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

ΦΟΥΖΕΡΕ ΝΤΕ ΜΟΝΜΠΡΟΝ

Ο καναπές  
στο χρώμα της φωτιάς

Πρόλογος:  
ΓΚΙΓΙΩΜ ΑΠΟΛΛΙΝΑΙΡ

Μετάφραση:  
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ



 ΠΟΤΑΜΟΣ

---

ΑΘΗΝΑ 2019

## Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εισαγωγή	9
Πρόλογος του Γκιγιώμ Απολλιναίρ	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I	21	/	ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	26	/	ΚΕΦΑΛΑΙΟ		
III	33	/	ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV	40	/	ΚΕΦΑΛΑΙΟ V	46	/
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI	51	/	ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII	56	/	ΚΕΦΑ-		
ΛΑΙΟ VIII	63	/	ΚΕΦΑΛΑΙΟ IX	73	/	ΚΕΦΑΛΑΙΟ		
X	79	/	ΚΕΦΑΛΑΙΟ XI	86				

Όλες οι υποσημειώσεις είναι της μεταφράστριάς.

## Εισαγωγή

**Ο** Λουί-Σαρλ Φουζερέ ντε Μονμπρόν (1706-1760) υπήρξε ένας μποέμ, κοσμοπολίτης συγγραφέας που έπεσε σαν μετεωρίτης στο λογοτεχνικό στερέωμα του Παρισιού των μέσων του 18ου αιώνα. Διάσημος κυρίως για τα ταξίδια και την εκκεντρική προσωπικότητά του και λιγότερο για το συγγραφικό του έργο, υπήρξε θαμώνας των καφέ, των λογοτεχνικών σαλονιών, της όπερας αλλά και των χαρτοπαικτικών λεσχών και των οίκων ανοχής της πρωτεύουσας.

Ο νεαρός τότε Ντενί Ντιντερό τον περιγράφει στην *Πρώτη Σάτιρα* ως έναν άνδρα («au coeur velu») (με άσπλαχνη καρδιά), με κιτρινισμένο δέρμα, άγριο μάτι και πυκνά, μαύρα φρύδια. Τον παρουσι-

άζει ως «συγγραφέα κάποιων φυλλάδων, στις οποίες διακρίνουμε πολλή χολή και ελάχιστο ταλέντο». Με αφορμή μια κοινή τους έξοδο στην όπερα, σε ερώτηση του εκστασιασμένου Ντιντερό, απαντά πως το έργο τον άφησε παγερά ασυγκίνητο. Η απότομη απόκριση και η έλλειψη ευαισθησίας σοκάρουν τον νεαρό φιλόσοφο που γράφει: «Τρέμω, απομακρύνομαι από αυτόν τον δίποδο τίγρη». Λίγα χρόνια αργότερα, χρησιμοποιεί τον χαρακτήρα αυτόν στο έργο του *Ο ανιψιός του Ραμώ*.

Έχει ενδιαφέρον να αναφέρουμε ότι ο ταραχώδης βίος και το συγγραφικό έργο του τον οδηγούν δύο φορές (1748, 1755) στις φυλακές του Λουδοβίκου του 15ου, Φορ λ' Εβέκ και Βαστίλη. Τα αρχεία της Βαστίλης μας δίνουν πληροφορίες για τη ζωή του κρατουμένου και μας επιτρέπουν να φωτίσουμε το προφίλ ενός ανθρώπου των γραμμάτων, που είχε συχνά κατακριθεί για την ιδιαιτερότητά του. Η πιο προσεκτική εξέταση της *Ταξιδιωτικής*

βιβλιοθήκης του που κατασχέθηκε κατά την κράτησή του, δίνει πολύτιμες διευκρινίσεις που έρχονται να συμπληρώσουν τη βιβλιογραφία ενός συγγραφέα, λάτρη της ξένης λογοτεχνίας αλλά και μεταφραστή έργων από την αγγλική γλώσσα. Στα ίδια αρχεία, υπάρχει καταγεγραμμένο το περιεχόμενο ενός μπαούλου που είχαν επίσης κατασχέσει κατά τη φυλάκισή του: χρυσά λουδοβίκεια, ασημένια κοσμήματα, ξίφη, πολλοί χάρτες γεωγραφίας, ασημένια κουταλάκια του καφέ, μεταξωτά και βελούδινα γάντια φοδραρισμένα με πολύ σπάνιο δέρμα, υπέροχα σατινένια σακάκια και διάφορα άλλα αντικείμενα αξίας, αποτελούσαν την περιουσία του και συνθέτουν το πορτρέτο αυτού του πολίτη του κόσμου που πίστευε πως «το σύμπαν είναι ένα βιβλίο, από το οποίο έχεις διαβάσει την πρώτη μόνο σελίδα, όταν έχεις δει μόνο τη χώρα σου».

Ο καναπές στο χρώμα της φωτιάς είναι το πρώτο του έργο το οποίο εκδόθηκε το



1741. Την εποχή εκείνη, καθώς και σε όλη την διάρκεια του Αιώνα των Φώτων, η ερωτική λογοτεχνία αποτελεί συχνά ένα «συγγραφικό παιχνίδι» για σημαντικούς συγγραφείς, όπως ο Ντιντερό με τα *Αδιάρκιστα κοσμήματα* (1748) και ο Μαρκήσιος ντε Σαντ με τη *Φιλοσοφία στο μπουντουάρ* (1795). Αυτή η ελευθεριάζουσα λογοτεχνία χαρακτηρίζεται από το αντιεκκλησιαστικό και ερωτικό πνεύμα. Στις παράνομες αυτές εκδόσεις και πίσω από τα ψευδώνυμα γνωστών συγγραφέων, κυριαρχούν τα ένστικτα, οι φαντασιώσεις και η ελευθερία της έκφρασης. Το ερωτικό διήγημα, που έχει τις ρίζες του στη Σαπφώ και τον Αριστοφάνη, καταγγέλλει την καταπίεση και την υποκρισία του κλήρου, δίνει πολλά στοιχεία για τη ζωή και τα ήθη της γαλλικής κοινωνίας και γίνεται συχνά ο μοναδικός χώρος όπου εκφράζεται η γυναικεία σκέψη και σεξουαλικότητα.

Το συγκεκριμένο έργο διαφέρει από τα αντίστοιχα κείμενα της περιόδου εκεί-

νης, καθώς ο συγγραφέας επιλέγει έναν ανάλαφρο τρόπο, συνδυάζοντας τη σάτιρα και το φανταστικό στοιχείο, με στόχο να διασκεδάσει τον αναγνώστη. Έτσι επιλέγει για το κείμενό του μια κλασική δομή παραμυθιού. Ο ήρωας είναι ένας νεαρός, ανέμελος ιππότης που θέλοντας να κερδίσει την καλή και όμορφη νεράιδα, πρέπει να περάσει από δοκιμασίες ενηλικίωσης και κυρίως να λύσει τα μάγια της κακής και άσχημης βασίλισσας. Ο μεταμορφωμένος ιππότης διηγείται τις σκαμπρόζικες περιπέτειές του τις οποίες παρακολουθεί ο αναγνώστης κρυφοκοιτάζοντας μέσα από την κλειδαρότρυπα των δωματίων. Ο συγγραφέας επιλέγει να μεταμορφώσει τον ήρωά του, κάνοντάς τον έτσι άορατο μάρτυρα των πιο προσωπικών στιγμών και ερωτικών περιπτώξεων των ιδιαίτε- ρως αυθεντικών πρωταγωνιστών της κάθε ιστορίας.

Ο Γκιγιώμ Απολλιναίρ προλογίζει το μικρό αυτό έργο θεωρώντας το ως έναν

ενδιαφέροντα συνδυασμό στοιχείων, μια και μας περιγράφει τα ήθη της γαλλικής κοινωνίας του 18ου αιώνα υπό την επιρροή όμως της αρχαιοελληνικής μυθολογίας σε ό,τι αφορά το στοιχείο της μεταμόρφωση: την αγαπημένη τακτική των θεών είτε με σκοπό την ερωτική αποπλάνηση, όπως στην περίπτωση του Δία που συνήθιζε να προσεγγίζει κατά τον τρόπο αυτόν τις επίδοξες ερωμένες του, είτε για την εκδί- κηση της συζυγικής απιστίας, όπως η Ήρα που μεταμορφώνει σε ζώα τις αντι- ζήλους της. Η παράδοση αυτή των μετα- μορφώσεων απαντάται, επίσης, όχι μόνο στη ρωμαϊκή παράδοση με τον Οβίδιο και τις *Μεταμορφώσεις*, αλλά και στην ανατο- λίτικη, με τις *Χίλιες και μια νύχτες*, όπου σε περισσότερες από σαράντα ιστορίες οι ήρωες μεταμορφώνονται σε ζώα και αντί- στροφα. Ο ίδιος ο Απολλιναίρ συνεχίζει και εξελίσσει την παράδοση της ερωτικής λογοτεχνίας, επηρεασμένος από κείμενα όπως αυτό και αποδεικνύει έτσι πως η

λογοτεχνική αξία ενός έργου κρίνεται από την έμπνευση που θα δώσει στους μεταγενέστερους δημιουργούς αλλά και από τη διαχρονικότητα των χαρακτήρων του. Η ερωτική λογοτεχνία είναι εκείνη που πάντα θα καλεί τον αναγνώστη όχι μόνο να κρυφοκοιτάξει και να φαντασιωθεί, αλλά και να δει τον άνθρωπο γυμνό και απαλλαγμένο από κάθε κοινωνικό, φυλετικό ή θρησκευτικό, περιοριστικό ένδυμα.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ

## Πρόλογος του Γκιγιώμ Απολλιναίρ

**Ο** Καναπές στο χρώμα της φωτιάς του Φουζερέ ντε Μονμπρόν είναι ένα από τα πολλά έργα, που μαζί με το *Le sofa* του ντε Κρεμπιγιόν του υιού, συγκροτούν τη λογοτεχνία των μεταμορφώσεων, όπου πρωτίστως εκεί εκδηλώθηκε η επιρροή των παραμυθιών της Ανατολής στους ευρωπαϊούς συγγραφείς. Στην Ιταλία, το πιο ιδιαίτερο και επιτυχημένο δείγμα της, είναι το θέατρο *fiabesque*<sup>1</sup> του Γκότζι. Στην Αγγλία, είχε ήδη επινοηθεί από την ιδιοφυία του Σαίξπηρ και οι κωμωδίες του δεν περίμεναν την Ανατολή να έρθει να υπενθυμίσει στη Δύση πως οι μεταμορ-

1. Λογοτεχνικό είδος κωμωδίας-παραμυθιού.

φώσεις ήταν αποδεκτές κατά την περίοδο του παγανισμού<sup>2</sup>.

Είναι γεγονός άλλωστε, ότι στη Γαλλία, δε χάθηκε ποτέ η παράδοση της φανταστικής λογοτεχνίας και ότι ο Περώ κατάφερε να επαναφέρει εκ νέου την εκτίμηση για τα παραμύθια.

Ο καναπές στο χρώμα της φωτιάς ανήκει στην λογοτεχνία του φανταστικού και παράλληλα στην ερωτική λογοτεχνία. Η ιστορία που μας μεταφέρει πλεονεκτεί στο ότι μεταξύ άλλων, δεν έχει ενδυθεί, όπως το *Le sofa*, την ανατολίτικη περιβολή. Είναι ένα παραμύθι, ένα γαλλικό όμως παραμύθι, και ως δείγμα της εποχής του μας πληροφορεί για τα ήθη της.

2. Η λέξη παγανισμός χρησιμοποιούταν, σύμφωνα με το Littré, στον Μεσαίωνα ως αναφορά στον Ισλαμισμό από άγνοια για την μονοθεϊστική φύση του Μουσουλμανισμού.

Πρόκειται για μια όμορφη ιστορία: ένας ιππότης, μη καταφέροντας να ικανοποιήσει τις ερωτικές επιθυμίες τής άσχημης νεράιδας Βατραχένιας, μεταμορφώνεται από εκείνη σε καναπέ. Δεν μπορεί να ξαναπάρει την αρχική του μορφή παρά μόνο εάν συμβεί πάνω του ένα παρόμοιο ατυχές περιστατικό. Γεγονός που συμβαίνει κατά τη διάρκεια της πρώτης νύχτας γάμου ενός ηλικιωμένου βασιλικού επιτρόπου.

Ο καναπές στο χρώμα της φωτιάς είναι του Φουζερέ ντε Μονμπρόν και είναι εσφαλμένη σε κάποια επανέκδοση η απόδοση του στον Γκρεσέ. Έχουν γίνει πολλές εκδόσεις: Άμστερνταμ, 1714, 12ο, Λιόν, 1717, Χάγη, 1737, Άμστερνταμ, 1741-1742, Παρίσι, στο Μέγαρο ντε Σουασόν, 1775. Συμπεριλήφθηκε το 1733 και το 1734 στις δυο εκδόσεις του τόμου 8ο με τίτλο *Les dons des enfants de Larone*.

Οι πιο διαδεδομένες στο εμπόριο εκδόσεις είναι εκείνη των Βρυξελλών το 1867